

Prieskum stavu a činnosti technických knižníc a informačných stredísk v Slovenskej republike za rok 2010

PhDr. Ľubica Segešová

Pre potreby technických knižníc a informačných stredísk (ďalej len TK/IS) metodicky pôsobiace CVTI SR, získalo a spracovalo štatistické údaje o nich za rok 2010 v súlade s plánom štátnych štatistických zisťovaní Slovenskej republiky vykonávaným Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

Z pôvodnej vybranej reprezentatívnej vzorky 336 TK/IS z roku 1989 ostalo po prieskume za rok 2009 a ďalších hláseniach knižníc v priebehu roka 2010 v databáze 35 TK/IS (10,4 %). Oproti roku 2009 sa situácia nezmenila, neubudla ani jedna TK/IS.

Z 35 TK/IS oslovených CVTI SR boli 4 stagnujúce (11,42 %), 1 zakonzervovaná (2,85 %), 1 zrušená (2,85 %) a 29 fungujúcich (82,85 %).

Rok	Počet TK/IS = počet % z 336	Fungujúce TK/IS = počet % z 336	Stagnujúce TK/IS = počet % z 336	Zakonzervované TK/IS = počet % z 336
1989	336 =100 %	336 =100 %	0	0
2009	35 =10,41 %	29 = 8,63 %	4 = 1,19 %	1 =0,29 %

Zrušené TK/IS = počet % z 336 v roku 2009
336 =100 %
1= 0,29 % (od roku 1989 spolu 302 = 89,88 %)

MK SR pripravilo po siedmykrát – od roku 2004 –okrem printovej aj elektronickej verziu výkazu, do ktorej vložilo ďalšie technické vylepšenia. Napriek tomu, že išlo o posledný rok v rámci vykazovacieho obdobia Programu štátnych štatistických zisťovaní a výkaz sa mal meniť až na budúci rok, bolo doň doplnených 10 nových požadovaných ukazovateľov. Najviac z nich (8) so zameraním najmä na licencované elektronicke informačné zdroje (EIZ) do 6.Modulu - Informačné technológie, 1, týkajúci sa tiež nákupu licencií a databáz rozšíril 7. Modul - Zamestnanci a hospodárenie. Ako úplne nový bol pridaný 8. Modul – bez názvu, požadujúci od vyplňujúcich odhadnúť čas, potrebný na vyplnenie štatistického formulára.

Z 29 fungujúcich TK/IS vyplnilo e-výkaz 27 (93,10 %), čo je opäť priaznivý posun oproti roku 2009, keď ho vedelo vyplniť len 23 (82,14 %) z 28 fungujúcich knižníc. O priaznivom kvalitatívnom posune možno hovoriť aj pri sledovaní správnych medziročných súčtov základných údajov. Správne ich uviedlo 19 (65,51%), kým v predošlom roku iba 12 (42,85 %). Najväčší problém tradične knižniciam robil 7.Modul Zamestnanci a hospodárenie, kde sa od roku 2007 novým spôsobom prepočítava prepočítaný stav zamestnancov knižnice v závislosti od týždenného počtu pracovných hodín určených pre služby zamestnancom organizácií. V roku 2010 sa zmenili – vzhľadom na vzdelanie – v ukazovateľoch sledovaní zamestnanci knižníc. Knižnice opäť veľmi lakonicky a výberovo uvádzali svoje hospodárske údaje v eurách, ak ich však chceli, vedeli alebo mohli zverejniť.

Stagnujúce TK/IS (4):

1. Bukóza Holding, a. s., Hencovce,
2. Elektrokarbon, a. s., Topoľčany,
3. MATADOR-AUTOMOTIVE Vráble, a. s.,
4. Slovnaft, a. s., Bratislava.

Teší nás, že knižnice EVPU, a. s., Nová Dubnica a Vojenského opravárenského podniku Trenčín, a. s., prevádzka Liptovský Mikuláš, po krátkej minuloročnej stagnácii začali znova fungovať. Zo stagnácie sa však neprebrala knižnica VÚSAPL, a. s., Nitra, ktorá bola zrušená.

Zakonzervované TK/IS (1):

1. INGEO – ighp, spol. s r. o., Žilina.

Zrušené TK/IS (1):

1. VÚSAPL, a. s., Nitra

Za rok 2010 vykazovali údaje špeciálne TK/IS patriace pod nasledujúce rezorty:

1. Knižnice bez rezortu (KBR): 4
 2. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR (MDVRR SR): 2
 3. Ministerstvo hospodárstva SR (MH SR): 15
 4. Ministerstvo kultúry SR (MK SR): 1
 5. Ministerstvo obrany SR (MO SR): 1
 6. Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP SR): 4
 7. Úrad geodézie, kartografie a katastra SR (ÚGKK SR): 1
 8. Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR (ÚNMS SR): 1
-

S P O L U:

29 špeciálnych TK/IS

V 29 vykazujúcich špeciálnych TK/IS v rámci všetkých rezortov fungovalo:

- 16 samostatných technických knižníc,
- 5 technických knižníc v rámci vyšších útvarov,
- 1 samostatné informačné stredisko,
- 7 útvarov, ktoré sa označili ako „iné“.

KNIŽNIČNÝ FOND

29 TK/IS vykázalo knižničný fond 587 131, k. j., index 96 (o 8 nižší ako v minuloročnom prieskume).

Knižničný fond tvorili:

- knihy a zviazané periodiká – 465 702 k. j. (79,31 % z celkového fondu), index 91,
- špeciálne dokumenty – 121 429 k. j. (20,68 % z celkového fondu), index 124,

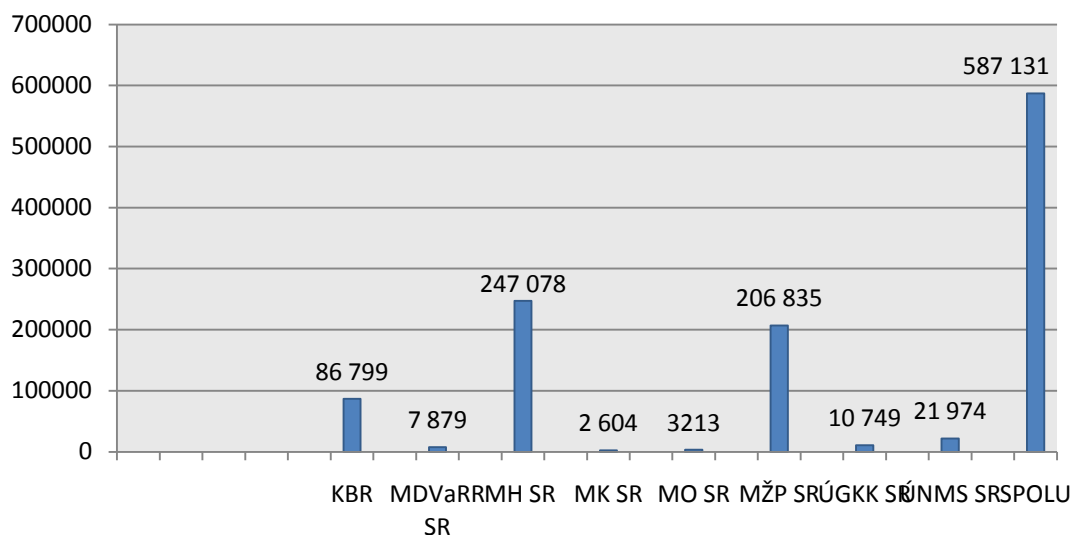
- z toho: - *audiovizuálne dokumenty* – 785 k. j. (0,13 % z celkového fondu, index 129,
 - *elektronické dokumenty* – 1 845 k. j. (0,31 % z celkového fondu), index 109,
 - *mikroformy* - 0 k. j. (0 % z celkového fondu), index 0.

Priemerný knižničný fond pripadajúci na 1 TK/IS bol po zaokrúhlení 20 246 k. j., čím bol o 807 k. j. **nižší ako v roku 2009**. Ešte v roku 2009 bol o 781 k. j. vyšší oproti roku 2008. Počet kníh a zviazaných periodík v knižničných fondoch TK/IS medziročne klesol o 4,06 %. Fond špeciálnych dokumentov, ktorý v posledných troch rokoch klesal, vzrástol tiež presne o 4,06 %. Fond audiovizuálnych dokumentov zostal presne rovnaký, ale o 0,05 % narástol fond elektronických dokumentov.

Aj keď v celoštátnom výkaze sa vyžaduje vykazovanie mikroforiem, musíme permanentne konštatovať že v TK/IS sa tento druh dokumentov nenachádza.

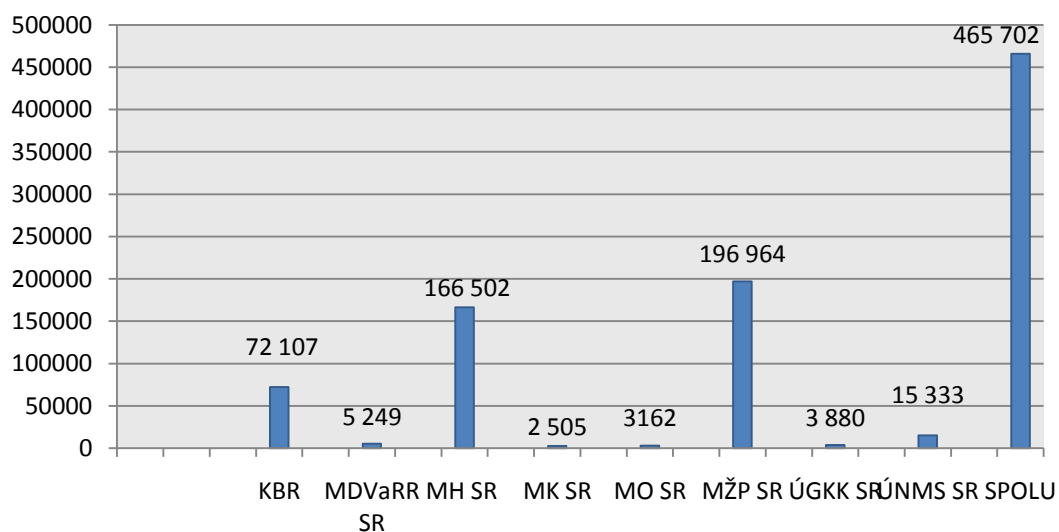
Knižničný fond – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 1)

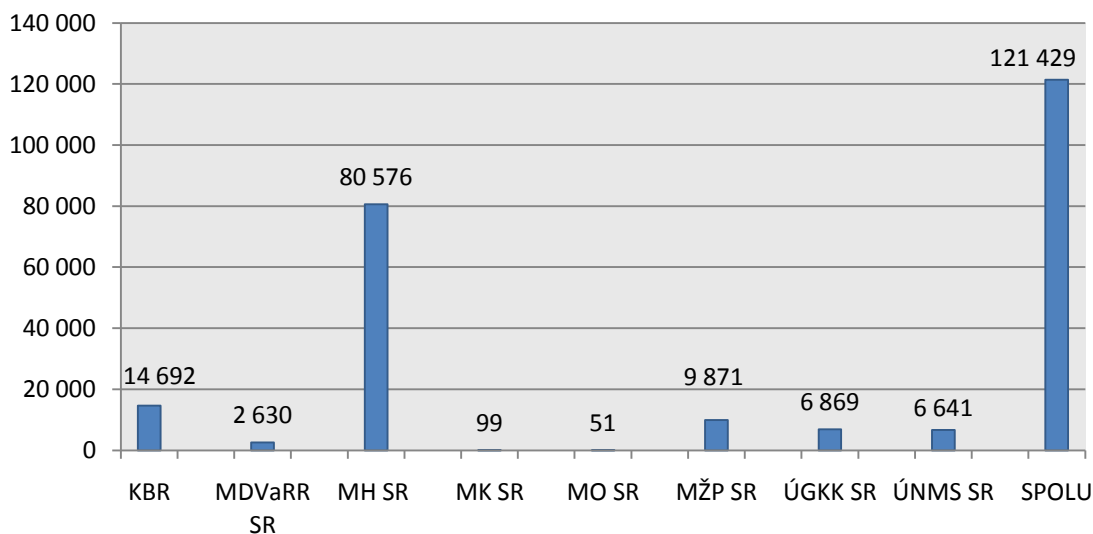
Knihy a zviazané periodiká - podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 2)

Špeciálne dokumenty – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 3)

TK/IS odoberali v roku 2010 **1 521 titulov periodík**, index **97**,

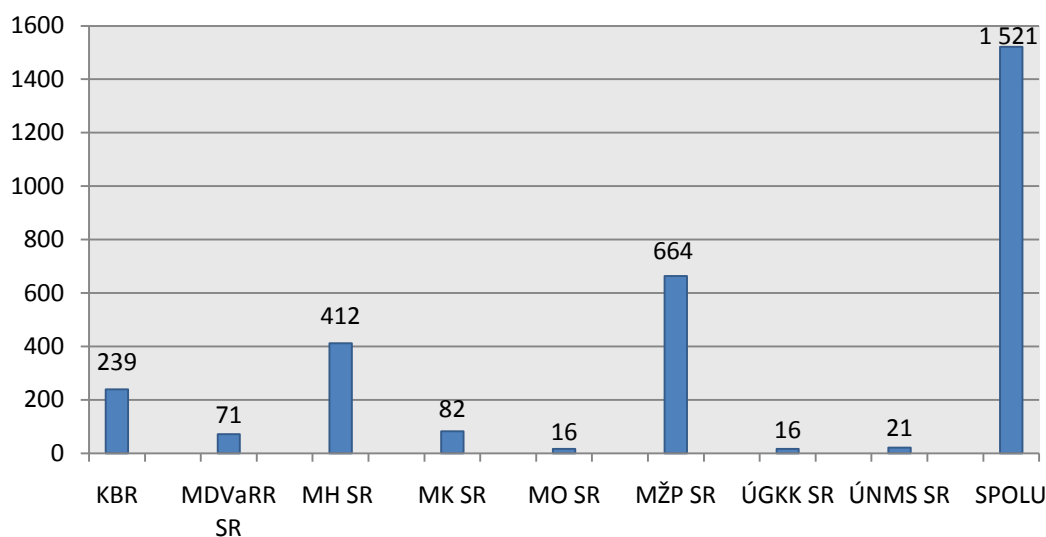
z toho: - *domácich* – **657 titulov**, index **98**,

- *zahraničných* – **864 titulov**, index **100**.

Kým v roku 2009 odber periodík výraznejšie klesol v číselnom i v medziročnom indexovom vyjadrení, v roku 2010 sa vrátil k vyšším hodnotám, porovnateľným s rokmi 2008 a 2007. Aj **odber zahraničných periodík**, ktorý tvoril, podobne ako v predošlom roku, 57 % z celkového odberu periodík, čím aj v roku 2010 potvrdil dlhodobú orientáciu na odber zahraničných periodík, sa medziročne indexovo zvýšil o + 2 a potvrdil tým, že aj knižnice sa po období recesie mohli v plnej miere vrátiť k predošlým nákupom týchto pre ne tak potrebných periodík. Stále platí, že využívanie zahraničných periodík sa za roky od vstupu našej republiky do Európskej únie a prijatia Eura ako našej meny stalo dominantným v oblasti nákupu i využívania periodík.

Tituly odoberaných periodík celkom – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 4)

DOPLŇOVANIE KNIŽNIČNÝCH FONDŮV

Ročný prírastok činil 2 991 k. j., index 96,

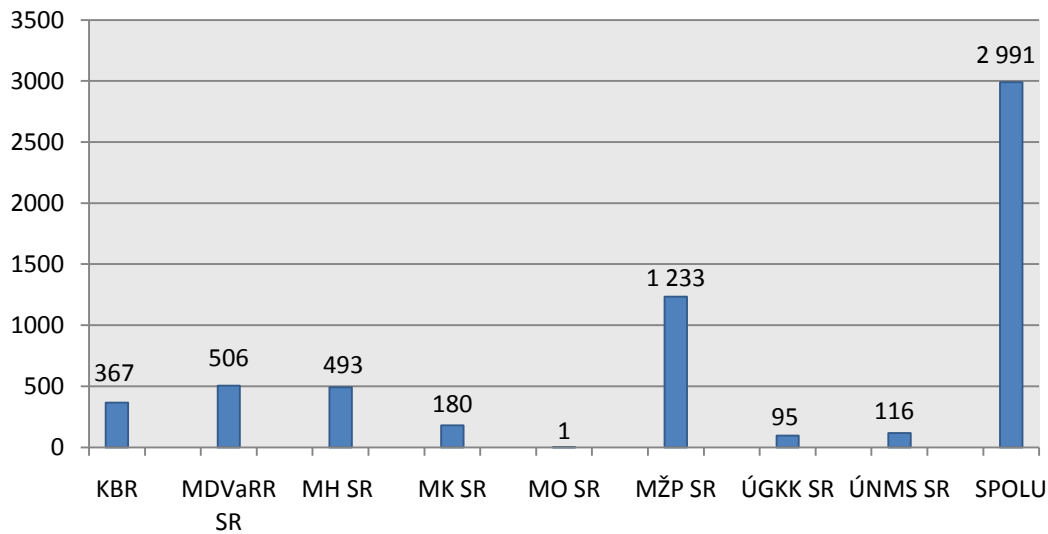
z toho: - *audiovizuálne dokumenty* – **0 k. j., index 0,**

- *elektronické dokumenty* – **96 k. j., index 64.**

Priemerný ročný prírastok v 1 TK/IS za rok 2010 bol 119,6. V roku 2009 bol 123,9, v roku 2008 bol 197,1. Oproti roku 2007 s priemerným ročným prírastkom 300 k. j. zaznamenal takmer tretinový pokles. Od roku 2005 dochádzalo k postupnému nárastu priemerného ročného prírastku. V roku 2008 náhle prudko poklesol (v rámci indexu medziročne o - 48) ale v roku 2010 sa jeho číselné aj indexové vyjadrenie opäť zvýšilo, hoci priemerný ročný prírastok bol nižší ako v predošlom roku. Prekvapením bolo, že knižnice počas roka 2010 nenadobudli ani 1 audiovizuálny dokument. O viac ako 100 % klesol počet nadobudnutých elektronických dokumentov, v indexovom vyjadrení až o - 44. Počet nadobudnutých elektronických dokumentov sa znižoval aj v rokoch 2007 a 2008, no v roku 2009 došlo k nárastu, keď v medziročnom indexe stúpol o + 11.

Ročný prírastok k. j. – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 5)

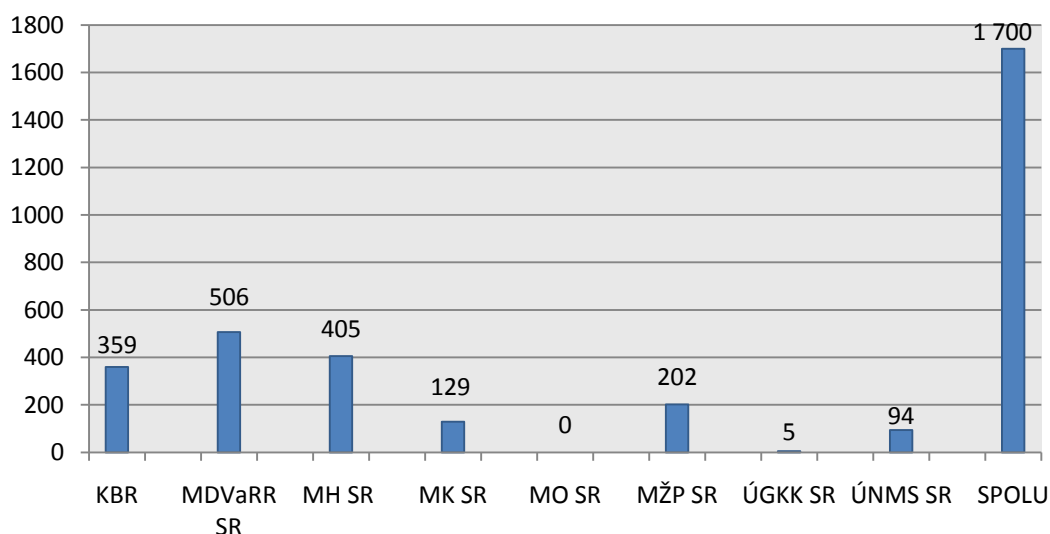
Celkový prírastok 2 991 k. j. bol získaný:

- *kúpou* – **1 700 k. j. (56,83 % z celkového prírastku)**, index **101**,
- *povinným výtláčkom* – **46 k. j. (1,53 % celkového prírastku)**, index **41**,
- *darom a vlastnou produkciou* – **884 k. j. (29,55 % z celkového prírastku)**, index **74**,
- *výmenou* – **321 k. j. (10,73 % z celkového prírastku)**, index **227**,
- *bezodplatným prevodom* – **40 k. j. (1,33 % z celkového prírastku)**, index **154**.

Podľa percentuálneho vyjadrenia podielov ostáva poradie získania celkového prírastku podľa jednotlivých spôsobov nadobudnutia od roku 2003 takmer rovnaké. Na prvom mieste ostáva s výraznou prevahou kúpa, ktorou sa v roku 2007 získali až tri štvrtiny prírastku, no v roku 2008 už o 15 % k. j. menej, v roku 2009 o ďalších 3, 65 % k. j. menej. V roku 2010 sa prírastok kúpou zvýšil o 0,39 %. Druhé miesto si opäť obhájil spôsob doplňovania prostredníctvom daru a vlastnej produkcie firiem, výmene ostalo jej stabilné tretie miesto. Hoci doplňovanie povinným výtláčkom, ako skôr výnimočný spôsob doplňovania TK/IS, obsadzuje väčšinou až piate mesto, v rokoch 2009 a 2010 sa dostalo na štvrté miesto a až na piatom mieste sa umiestnilo doplňovanie prostredníctvom bezodplatného prevodu, ktoré inak obsadzovalo predošlé štyri roky štvrté miesto. Oproti roku 2009 sa nadobudlo viac kúpou, ale najmä výmenou a bezodplatným prevodom. Všetky ostatné spôsoby doplňovania oproti roku 2009 klesli. Podľa medziročných indexov najväčší pokles zaznamenal povinný výtláčok (index – 110), ale aj dar a vlastná produkcia (index – 22).

Ročný prírastok k. j. kúpou – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 6)

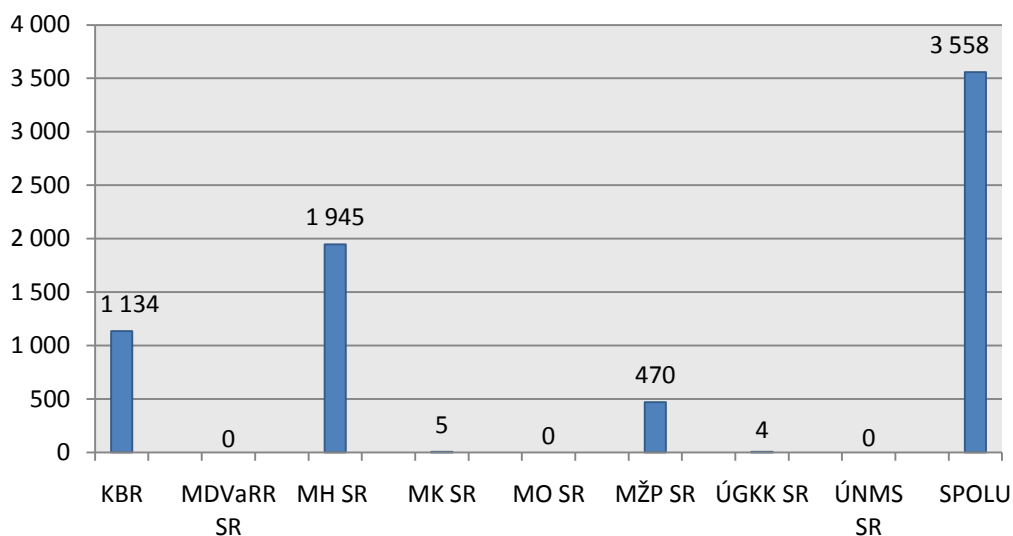
ÚBYTOK KNIŽNIČNÝCH FONDŮV

Z knižničných fondov fungujúcich 29 TK/IS v roku 2010 **ubudlo 3 558 k. j.**, index **84** (o 62 nižší ako v predošlom roku; v roku 2009 bol naopak o 104 vyšší ako v roku 2008, ale v roku 2008 bol oproti roku 2007 tiež o 34 nižší).

Zároveň musíme opäť konštatovať, že, hoci v roku 2008 sme sa v štatistike TK/IS po prvýkrát od roku 2004, odkedy tento pomer exaktne zaznamenávame, tešili z faktu, že celkový prírastok takmer o polovicu prevýšil úbytok, v štatistike za rok 2009 to bolo presne opačne. Celkový prírastok predstavoval len 62,68 % úbytku. **V roku 2010 prírastok predstavoval 84,06 % úbytku.** Zdá sa potom, že rok 2008, keď celkový prírastok predstavoval až 183 % úbytku bol celkom výnimočný a štandardné sú čísla z predošlých rokov (v roku 2007 prírastok predstavoval len 79 % úbytku, v roku 2006 prírastok činil len 62 % úbytku, v roku 2005 len 58 % a v roku 2004 dokonca len 46 % úbytku) sú bližšie skutočnosti.

Najnižší pomer prírastku za posledné roky na celkovom stave knižničného fondu z roku 2008 činiaci len 0,9 % bol v roku 2009 prekonaný, keď dosiahol len 0,48 %. V roku 2010 vzrástol na 0,60 %, ale stále je to veľmi málo, pretože v roku 2007 činil 1,4 % a v rokoch 2006 a 2005 bol aspoň 1,3 %. Pomer úbytku na celkovom stave knižničného fondu, ktorý stúpol v roku 2009 na 0,77 %, ostal v roku 2010 na rovnakej úrovni – 0,77 %. V roku 2008 pritom klesol na 0,5 %, no v roku 2007 bol ešte vyšší - až 1,84 %, v roku 2006 bol 2,08 % a v roku 2005 až 2,3 %. Stále aktuálne je konštatovanie z hodnotenia štatistiky TK/IS za rok 2008, keď sme z ročných čísiel usudzovali, že firemné knižnice v predošlých rokoch už výrazne zrevidovali svoje knižničné fondy a ponechali si naozaj len najpotrebnejšie informačné pramene, preto z nich už v posledných rokoch niet veľmi čo vyradovať, no asi to nebolo správne usudzovanie. Viac sa potvrdzuje úsudok, že úbytky sa z rôznych príčin nahrádzajú čoraz viac klesajúcimi prírastkami.

Úbytok k. j. – podľa rezortov Priemer na 1 TK/IS (graf č. 7)

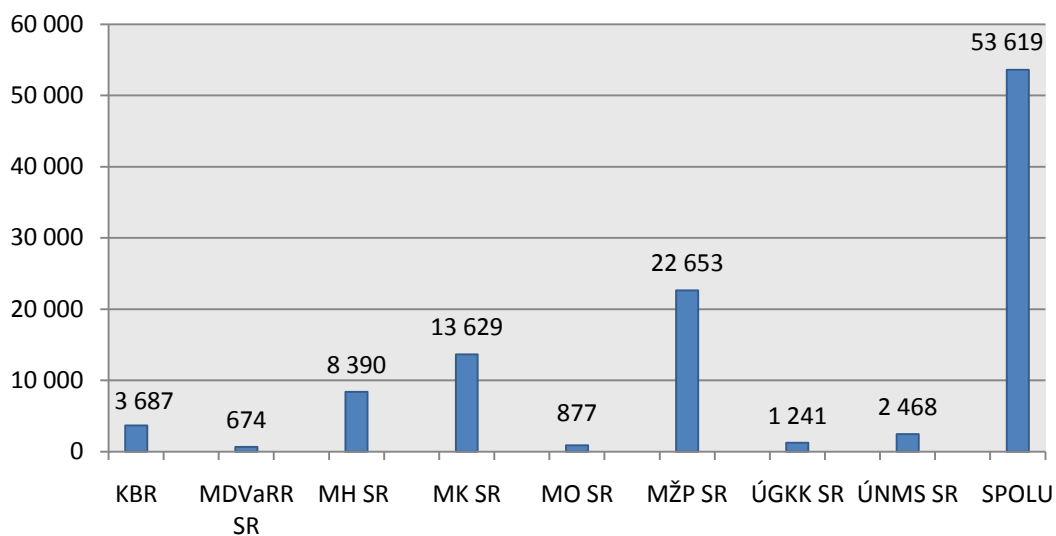
VÝPOŽIČKY - SLUŽBY - POUŽÍVATELIA

Za rok 2010 vykázalo **29 fungujúcich TK/IS spolu len 53 619 výpožičiek**, index **94** (v roku 2009 index 98, v roku 2008 index 96).

Na porovnanie v roku 2009 vypožičalo 28 TK/IS 54 955 výpožičiek, v roku 2008 30 TK/IS 59 972 výpožičiek, v roku 2007 34 TK/IS vypožičalo 70 472, v roku 2006 43 TK/IS vypožičalo 93 395 výpožičiek. **V roku 2010 1 TK/IS vypožičala priemerne len 1 849**

výpožičiek, kým v roku 2009 to bolo ešte 1 963 výpožičiek, čo sme uvádzali ako najmenej za posledných sedem rokov – v roku 2008 to bolo ešte 1 999, v roku 2007 priemerne 2 073, v roku 2006 2 172, v roku 2005 3 037, v roku 2004 2 746, v roku 2003 2 469 výpožičiek v 1 TK/IS. **V roku 2010 bol teda vypožičaný na 1 TK/IS najnižší počet výpožičiek za posledných osem rokov.**

Výpožičky spolu – podľa rezortov Priemer na 1 TK/IS (graf č. 8)

Z toho tvorili **absenčné i prezenčné výpožičky:**

- *kníh* – **25 913 k. j.**, index **100**,
- *periodík* – **23 308 k. j.**, index **84**,
- *špeciálnych dokumentov* – **4 398 k. j.**, index **89**.

V roku 2010 v absolútnych číslach vzrástol počet výpožičiek kníh a špeciálnych dokumentov, klesol počet výpožičiek periodík. No v rámci medziročných indexov, odvodených od priemerných prepočtov, podľa počtu požičiavajúcich knižníc, pri všetkých dokumentoch došlo k poklesu.

Absenčné výpožičky s počtom **40 896 k. j.** predstavovali takmer **70 %** všetkých výpožičiek (v roku 2009 84 % , v roku 2008 68 % , v roku 2007 77 % , v roku 2006 86 % , v roku 2005 až 89 %), **prezenčné výpožičky** s počtom **12 750** zvyšných **niečo málo** vyše **30 %**.

Prostredníctvom **MVS** bolo vypožičaných spolu **239 k. j.** (z knižnice i pre knižnicu), z čoho činila:

- *pasívna MVS (iným knižniciam)* – **203 k. j.**, index **414**,
- *aktívna MVS (z iných knižníc)* – **36 k. j.**, index **21**.

Je potrebné skomentovať, že v roku 2009 bola situácia presne opačná. TK/IS viac požičiavali z iných knižníc - 232 výpožičiek, ako si požičiavali z nich – len 49 výpožičiek. Naproti tomu v roku 2008 bola situácia obdobná ako v roku 2010. Signalizuje to, že v niektorých rokoch knižnice viac-menej vystačia so svojimi knižničnými fondmi, v iných nimi celkom nedokážu **saturovať špeciálne požiadavky používateľov TK/IS a obracajú sa na iné, najmä špeciálne knižnice.**

Prostredníctvom **MMVS** bolo vypožičaných spolu **112 k. j.**, z čoho činila:

- *pasívna MMVS (iným knižniciam)* – **111 k. j.**, index **2 775**,
- *aktívna MMVS (z iných knižníc)* – **1 k. j.**, index **5**.

Aj pri MMVS prišlo v roku 2010 k úplne opačnej konštelácii ako v roku 2009. Zatiaľ čo v roku 2009 TK/IS poskytli pasívne len 1 výpožičku a aktívne 94, v roku 2010 pasívne až 111 a aktívne len 1. Podobné to bolo aj v roku 2008, keď TK/IS poskytli iným knižniciam až 87 výpožičiek, ale z iných knižníc nevypožičali ani 1 výpožičku. Podobne ako pri výpožičkách cestou MVS, tak aj pri výpožičkách MMVS sa situácia z roka na rok mení.

Kým vo výpožičnej praxi v oblasti MVS a MMVS v rokoch 2009, 2006 a 2005 najpoužívanejšou službou bola aktívna MVS , v rokoch 2007, 2008 a 2010 ju výrazne prevýšila pasívna MVS.

Prekvapivo vysoký nárast pasívnej MMVS sme zaznamenali v rokoch 2005 – 2008 a opäť v roku 2010. Je dobré, že medzi našimi i zahraničnými knižnicami v tejto oblasti dochádza ku každoročnej kooperácii.

Priemerný počet výpožičiek na 1 používateľa TK/IS sa opäť mierne zvýšil. a to z 8,4 výpožičky v roku 2006, 9,8 výpožičky v roku 2007, 10,06 výpožičky v roku 2008, 10,83 výpožičky v roku 2009, **na 11,03 výpožičky v roku 2010**, čím síce ešte stále nedosiahol hodnotu 12,6 výpožičky z roku 2005, ale prevýšil hodnotu 9 výpožičiek na 1 TK/IS z rokov 2004 a 2003.

Index obratovosti knižničného fondu, vypovedajúci o jeho využívanosti používateľmi, daný pomerom počtu výpožičiek k počtu zväzkov k. j. v knižničnom fonde, predstavoval **v roku 2010 len 9,1 % využitie knižničného fondu**, kým v roku 2009 to bolo ešte 9,3 %, v roku 2008 9,9 %, v roku 2007 činilo 10,6 %, v roku 2006 11,8 %, v roku 2005 16 %, ale v rokoch 2004 a 2003 po 13 %.

Uvedené čísla jasne dokumentujú, že, zníženie počtu výpožičiek spolu i v prepočte na 1 používateľa v roku 2010 sa zákonite odrazilo aj na zníženom indexe obratovosti knižničného fondu. **Index obratovosti knižničného fondu - teda jeho využívanosti používateľmi – v priebehu posledných ôsmich rokov stabilne klesá a v roku 2010 bol najnižší.**

Okrem vyššie spomínaných, poskytovali TK/IS v rámci **služieb aj spracovanie bibliografií a rešerší a bibliografické a faktografické informácie.**

V roku 2010 už **len jedna TK/IS**, (v roku 2009 ešte dve a v rokoch 2008 až 2006 až tri) vypracúvala v rámci **expertných činností** technicko-ekonomické štúdie, výskumné projekty a zabezpečovala prihlášky vynálezov.

V roku 2010 vypracovalo 7 TK/IS **258 rešerší**, z toho 4 TK/IS **117 automatizovaných (53 %)**, zvyšné rešerše boli spracované klasicky. Oproti roku 2009, keď 8 TK/IS vypracovalo **221 rešerší**, z toho 6 TK/IS **62 automatizovaných (28 %)**, išlo o **takmer stopercentný nárast počtu vypracovaných automatizovaných rešerší.**

Dve TK/IS vypracovali **2 bibliografie**, z toho **1 TK/IS 1 automatizovanú bibliografiu (50 %)**. Oproti roku 2009, keď rovnako 2 TK/IS vypracovalo 6 bibliografií, z toho 1 TK/IS 5 bibliografií automatizovaných (83 %), **badateľ zníženie záujmu o vypracovávanie bibliografií.**

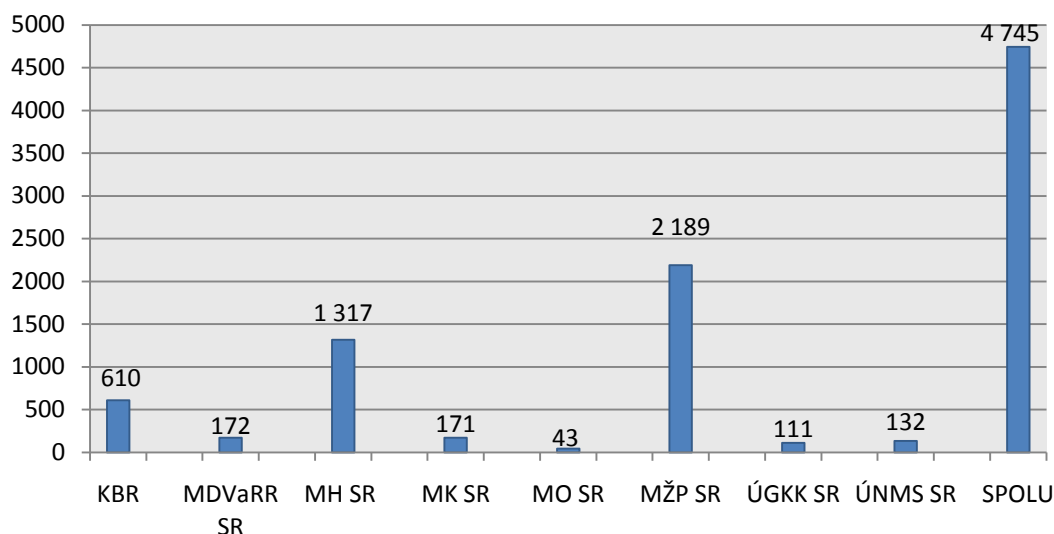
Na základe uvedených čísel a ich porovnaním s minuloročnými priemerami na jednu TK/IS musíme bohužiaľ opraviť tvrdenie z roku 2007, že čoraz viac informácií sa získava z databáz využívaním modernej výpočtovej techniky a konštatovať, rovnako ako minulý rok, že **počet vypracovaných bibliografií a rešerší v priemere na 1 TK/IS od tohto roku klesá.**

Preklady interne vyhotovovali, alebo pre svojich zamestnancov dávali **externe** vyhotovovať v roku 2010 len **2 TK/IS – 6,89 %**, v roku 2009 to boli 3 TK/IS – 10,7 %, v roku 2008 tiež len 3 TK/IS ale z 30 TK/IS – 10 %, v roku 2007 ešte 7 TK/IS - 20 %, v roku 2006 len 6 TK/IS – 14 %, v roku 2005 7 TK/IS – 18 %, v roku 2004 10 TK/IS – 23 % z danej ročnej vzorky. Prehľad dokumentuje, že **záujem o vyhotovovanie interných i externých prekladov medziročne klesá.**

Za rok 2010 vykázalo 29 fungujúcich TK/IS **4 745 registrovaných používateľov**, index **90, návštevníkov** vykázalo všetkých 29 TK/IS v počte **13 170**, index **79**. Kým v roku 2008 sa index medziročne registrovaných používateľov zvýšil o +12, v roku 2009 klesol o – 3 a v roku 2010 ešte o -1, ale index návštevníkov, ktorý už v roku 2008 stúpol až o +16, v roku 2009 stúpol o ďalších + 12. V roku 2010 sa nečakane znížil o -31. Znamená to, že **.priemerný počet registrovaných používateľov sa od roku 2009 znižuje** a po prechodnom náraste **návštevníkov knižníc** v roku 2009 aj tento v roku 2010 **prudko klesol**. Nevieme do akej miery v tom zohrala rolu neochota firemných knižníc viesť presné evidencie a akú skutočnú nezáujem osadenstiev organizácií.

Registrovaní používatelia – podľa rezortov

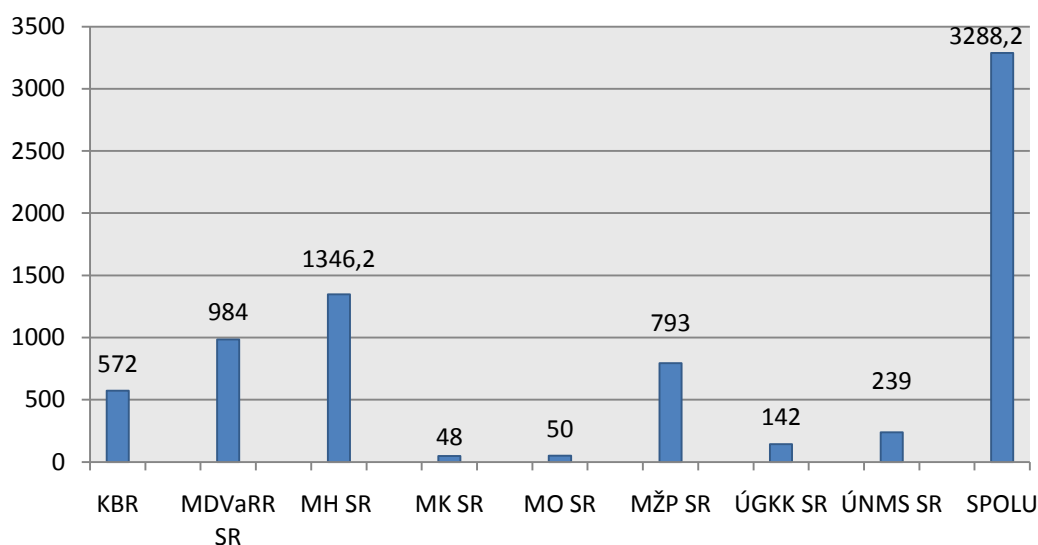
Priemer na 1 TK/I (graf č. 9)

V súvislosti s **priestorovým vybavením celkovú plochu knižnice** vykázalo v roku 2010 **všetkých 29** fungujúcich **TK/IS**, podobne ako v rokoch 2009 a 2008. Od roku 2003, keď sa tento ukazovateľ začal sledovať, čoraz viac knižníc ho považovalo za potrebné uviesť a situácia sa z roka na rok zlepšovala. **Súhrnná výmera všetkých priestorov pre knižnice** bola v roku 2010 **3 228, 2 m²**, čo predstavuje priemerne **111,31 m²** pre každú z 29 fungujúcich knižníc, index **98**. **Priemerná výmera priestorov knižníc v rokoch 2004 – 2009 sa pohybovala od 106, 38 m²** (v roku 2004) **po najvyššiu doterajšiu priemernú výmeru - 135, 94 m²** v roku 2008.. Z uvedeného vyplýva, že v rozlohe priestorov, slúžiacich knižniciam sa uplatňuje medziročná volatilita (kolísanie).

Celková plocha knižnice – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 10)

Používateľom bola z tejto výmery v **k dispozícii plocha 1 584, 2 m²** v 27 TK/IS, čo reprezentovalo v roku 2010 **iba 48 % z ich celkovej plochy**. V roku 2009 bolo v 28 TK/IS k dispozícii plocha 1 516, 2 m², čo reprezentovalo iba 47 % z celkovej plochy. V roku 2008 bola 28 TK/IS k dispozícii plocha 2 123, 2 m², čo predstavovalo 93 % z celkovej plochy, v roku 2007 85 %, v roku 2006 88 %, v roku 2005 82 % z celej vzorky, v roku 2004 86%, v roku 2003 až 94 %. **V priebehu rokov väčšina TK/IS vykazovala, že disponuje priestormi pre používateľov, no v rokoch 2009 a 2010 bola táto plocha zredukovaná o viac ako polovicu z celkovej plochy TK/IS.**

Priemerná plocha určená pre používateľov bola pre 1 TK/IS v roku 2010 58,67 m², index 101. Najvyššie vykázané priemerné plochy určené používateľom boli v rokoch 2008 (75,82 m²), 2007 (74,14 m²), 2005 (62,6 m²), 2006 (61,75 m²) 2004 (59,73 m²) a **najmenšia v roku 2010 – 58,67 m².** **Od roku 2004 sa v TK/IS priestory, ktoré dávali k dispozícii pre používateľov, teda priestorové podmienky pre ich kontakt s informačnými zdrojmi z roka na rok zlepšovali. V roku 2008 dosiahli zatiaľ maximum. V rokoch 2009 a ešte viac v roku 2010 nás preto prekvapil prudký úbytok priestorov pre používateľov.**

Študovne a čítárne malo v roku 2010 22 TK/IS (75 %) zo vzorky 29 fungujúcich knižníc. Rovnaký počet - 22 TK/S (75 %) zo vzorky 28 fungujúcich knižníc vykázali knižnice v roku 2009. V roku 2008 došlo síce k prechodnému zvýšeniu počtu študovní a čítární, ktoré vykázalo až 25 TK/IS (83 %), ale rok 2009 bol opäť návratom ku klesajúcemu trendu, pozorovanému od roku 2003 (2007 – 73 %, 2006 – 54 %, 2005 – 59 %, 2004 – 64 %, 2003 – 69 %). **Počet študovní a čítární v roku 2010 bol 23 s priemerne 11,86 miestami pre používateľov.** V roku 2009 pritom knižnice vykázali len 22 študovní a čítární s priemerne 9 miestami pre používateľov, v roku 2008 bol stav o čosi lepší - 27 študovní a čítární s priemerne 10,7 miestami pre používateľov, v roku 2007 to bolo 27 s priemerne 10,3 miestami pre používateľov, čo je priemerne o 1,1 miesto menej ako v roku 2006, kým v roku 2006 to bolo o 0,2 miesta viac ako v roku 2005 a o 1,2 miesta viac ako v rokoch 2004 a 2003. Paradoxný jav, keď počet študovní a čítární v predchádzajúcich rokoch vykazoval neustále klesajúci počet, ale v tých, ktoré ich vykazovali počet miest na študovanie a čítanie, mierne pribúdali, bol v roku 2007 zvrátený na opačnú tendenciu. V tomto roku TK/IS viac vytvárali pre svojich používateľov priestory využiteľné ako študovne alebo čítárne. Tento jav bol v roku 2009 prerušený tým, že v menšom počte zriadených študovní a čítární bol priamo úmerne k dispozícii aj menší počet miest pre používateľov. **V roku 2010 došlo však v takmer rovnakom počte študovní a čítární ako v roku 2009 k väčšej koncentrácii počtu miest na čítanie a študovanie.**

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

V roku 2010 došlo v sledovaní väčšiny údajov v Module 6. Informačné technológie k zmenám a doplneniam nových ukazovateľov. Preto ich indexové porovnanie s rokom 2009 nie je možné.

Pre vecné porovnanie nechávame vykazované ukazovatele za rok 2009:

- *počet osobných PC – 44, index 88, na 1 TK/IS pripadali v roku 2009 priemerne necelé 2 PC (1,76), obdobne ako v predošlých 6 rokoch,*
z toho prístupných pre používateľov – 16, index 187,
počet PC s pripojením na internet – 28, index 83,

z toho prístupných pre používateľov – 7, index 114.

Vykazované ukazovatele za rok 2010:

- počet osobných PC alebo terminálov v knižnici – **46**, na 1 TK/IS pripadali v roku 2010 **priemerne necelé 2 PC (1,70), obdobne ako v predošliých 7 rokoch,**
z toho počet PC s pripojením na internet pre verejnosť – **13 v 11 TK/IS**, na 1 TK/IS pripadalo **priemerne 1,18 PC**

Z porovnania s rokom 2010 možno vyvodit', že každá knižnica tohtoročnej vzorky má k dispozícii priemerne necelé 2 počítače (presne len 1,70), kým v roku 2009 mala ešte 1,76, v roku 2008 ešte 1,85. **Počet počítačov prístupných používateľom s pripojením na internet sa oproti predošlému roku znížil. V roku 2009 došlo pritom voči predchádzajúcemu roku k zvýšeniu.**

Pripojenie WIFI v priestoroch knižnice pre používateľov - sledované v roku 2010 prvýkrát – mala len **1 TK/IS**.

Elektronický katalóg knižnice na internete - sledované v roku 2010 prvýkrát – malo **5 TK/IS**, ktoré uviedli **3 383 vstupov do E – katalógu**.

Vlastnú www-stránku vykázalo v roku 2010 až **24 TK/IS** - takmer **83 %** zo vzorky 29 fungujúcich knižníc. V roku 2009 ju uviedlo len 8 TK/IS – 28 % zo vzorky 28 TK/IS. V predošliých rokoch, keď sa ako www-stránka počítali aj informácie o existencii a ponukách knižnice na www-stránke materskej organizácie, tento údaj uviedlo podstatne viac TK/IS - v roku 2006 35 TK/IS – 81 %, v roku 2005 ju malo 54 % a v roku 2004 ju uviedlo až 82 % TK/IS.

Od roku 2007, keď sa začala počítať len **www-stránka vytvorená knižnicou**, ju vykázalo už len 9 TK/IS – 26 % a v roku 2008 dokonca len 5 TK/IS – 16 %.

V roku 2007 pridaný nový údaj **počet návštev www-stránky** sa v roku 2010 **prestal sledovať**. V rámci chronológie pre zaujímavosť uvedieme, že v roku 2009 ho vyplnili len 4 TK/IS (14 %) spolu so 4 678 vstupmi na ich www-stránky, čo pre 1 TK/IS priemerne znamenalo 1 169,5 vstupov ročne a 4,65 vstupov denne v pracovných dňoch, teda takmer 5 ako v roku 2008. V roku 2008 bol počet vstupov 5 230 – teda celkovo o niečo vyšší, ale denný počet vstupov na www-stránku 1 TK/IS bol v priemere rovnaký ako v roku 2009 – teda 5 vstupov. V roku 2007 – v pilotnom roku – bola situácia veľmi podobná, keď 3 TK/IS zaznamenali 4 145 vstupov na ich www-stránky, na 1 TK/IS sa priemerne zaznamenalo 1 381 vstupov ročne, čo v prepočítaní vychádzalo na 5 vstupov denne.

Vzdialený prístup k licencovaným elektronickým informačným zdrojom (EIZ) - sledované v roku 2010 prvýkrát – mali len **4 TK/IS**.

Počet sprístupňovaných licencovaných EIZ (databáz) - sledované v roku 2010 prvýkrát – uviedlo **6 TK/IS** v počte **18**. **Z toho z vlastných prostriedkov sprístupňovali TK/IS 3 EIZ (DB)**. V licencovaných EIZ bolo uskutočnených **524 vyhľadávaní**.

Z licencovaných EIZ bolo v roku 2010 zobrazených/stiahnutých v 2 TK/IS 624 e-dokumentov - sledované v roku 2010 prvýkrát.

Rovnako sa po prvýkrát v roku 2010 sledoval a vykazoval **počet zodpovedaných dopytov v elektronických referenčných službách**. Bolo ich **25** – vykázala ich iba **1 TK/IS**.

Automatizovaný knižnično-informačný systém (AKIS) používalo 18 TK/IS (62 %) z 29 vykazujúcich fungujúcich knižníc v roku 2010, v roku 2009 - 68 %, v roku 2008 - 70 %, v roku 2007 to bolo tiež 70 %, v roku 2006 ho uviedlo 63 %, v roku 2005 to bolo 56 %, v roku 2004 – 61 %, v roku 2003 - 67 % z danej ročnej vzorky. **Deväť (50 %) z 18 TK/IS, používajúcich nejaký AKIS používalo v roku 2010, podobne ako v predošli rokoch, ešte stále najrozšírenejší systém Micro CDS/ISIS a jeho aplikácie** (v roku 2009 ho používalo 11 z 19 TK/IS (58 %) a v roku 2008 rovnako 11 z 21 TK/IS (52 %).

Názvy a početné zastúpenie používaných AKIS-ov (spolu 18):

Micro CDS/ISIS a jeho aplikácie – 9 používateľov

- **ADVANCED RAPID LIBRARY** – 2 používatelia
- **CLAVIUS** – 1 používateľ
- **DAWINCI** – 2 používateľia
- **LIBRIS** – 1 používateľ
- **vlastný AKIS** – 3 používatelia

Rôzne agendy a evidencie namiesto AKIS používa 1 TK/IS – rovnako ako v roku 2009 **a vôbec žiadny AKIS nemá 10 TK/IS** – o dve viac ako v predošlom roku.

Vlastné elektronické databázy (DB) budovali v roku 2010 len 3 TK/IS (10 %), kým v roku 2009 7 TK/IS (25 %), v roku 2008 - 20 %, v roku 2007 – 29 %, v roku 2006 - 21 %, 2005 – 26 %, 2004 – 16 %, 2003 – 17 %. Z prehľadu vidno, že v priebehu rokov niekedy menej, inokedy o čosi viac ako pätina, niekedy až štvrtina fungujúcich TK/IS budovala vlastné databázy korešpondujúce s odborným zameraním firmy alebo odvetvia, v ktorom TK/IS pôsobili. **V roku 2010 sa v tomto smere situácia výrazne zhoršila.**

K najvýznamnejším vlastným elektronickým DB aj v roku 2019 patrili:

- **ADIS CELPA**, budovaná vo VÚPC, a. s. (Výskumnom ústave papiera a celulózy), Bratislava,
- **VODA-AQUA** - články vo VÚVH (Výskumnom ústave vodného hospodárstva), Bratislava.
- **ZVÁRANIE** vo VÚZ – PI SR (Výskumnom ústave zvaračskom – Priemyselnom inštitúte SR), Bratislava

Tieto databázy už dlhoročne využívajú aj ďalšie obdobne zamerané firmy a ich špeciálne TK/IS na Slovensku.

Medzi ďalšie najčastejšie využívané informačné zdroje a databázy domáce/zahraničné možno zaradiť DB:

- ◆ **ADIS CELPA,**
- ◆ **AGROKATALÓG,**
- ◆ **BRITISH PHARMACOPOEIA,**
- ◆ **COMPENDEX,**
- ◆ **EBSCO,**
- ◆ **EMBASE,**
- ◆ **ESPACENET,**
- ◆ **EUROPEAN PHARMACOPOEIA,**

- ◆ EZB,
- ◆ CHEMWEB,
- ◆ CHEMISTRY,
- ◆ GEOBASE,
- ◆ GEOREF,
- ◆ ICIS NEWS,
- ◆ MARTINDALE,
- ◆ PETROGUIDE,
- ◆ PHARMACOPEAL FORUM,
- ◆ PIRA,
- ◆ PORADCA PODNIKATEĽA,
- ◆ ROTE LISTE,
- ◆ SIGMA –ALDRICH - nové
- ◆ THOMSON DIALOG DATA STAR,
- ◆ ZOZNAM STN.

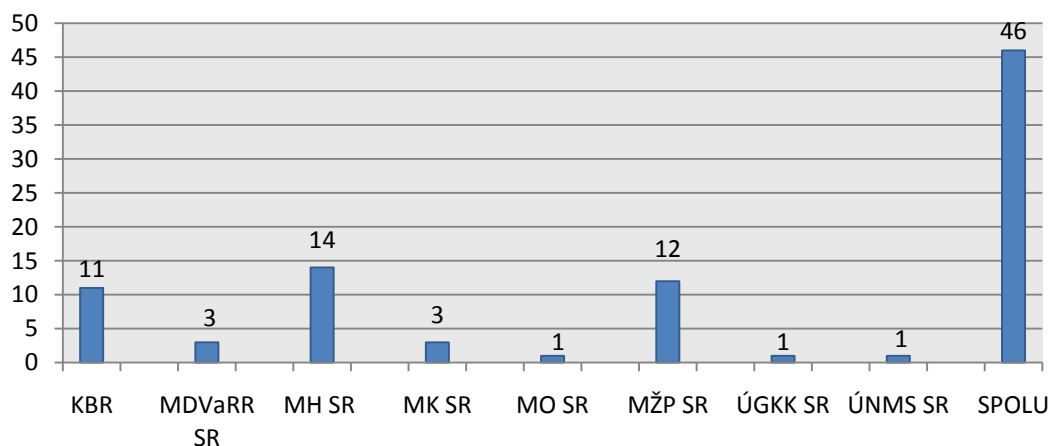
Zvýraznené DB boli využívané v roku 2010 + nové, nezvýraznené + zvýraznené v roku 2009. Znamená to, že v roku 2010 TK/IS uviedli, alebo využívali menej databáz ako v roku 2009.

Vstup do domácich a zahraničných databázových centier uviedli v roku 2010 len 2 TK/IS (necelých 7 %), kým v roku 2009 3 TK/IS (11 %), v roku 2008 tiež 3 ale z väčšej vzorky - 10 %, 2007 – 15 %, 2006 – 9 %, 2005 –13 %, 2004 – 14 %, 2003 – 23 %, čo predstavuje viac-menej klesajúcu tendenciu.

- **Využívanie elektronickej pošty: 29 TK/IS (100 %)**, v roku 2009 - 96 %, v roku 2008 – 100 %, v roku 2007 – 100 %, v roku 2006 – 95 %, v roku 2005 – 97 %, v rokoch 2004 a 2003 len 89 %.
- **Prístup do internetu: 29 TK/IS (100 %)**, v roku 2009 - 93 %, v roku 2008 – 100 %, v roku 2007 - 85 %, v roku 2006 - 98 %, 2005 – 97 %, 2004 – 77 %, 2003 – 71 %.
- **Využívanie intranetu: 21 TK/IS (72 %)**, v roku 2009 - 68 %, v roku 2008 - 70 %, v roku 2007 – 70 %, v roku 2006 - 58 %, 2005 – 64 %, 2004 – 52 %, 2003 – 44 %.
- **Využívanie extranetu: 4 TK/IS (14 %)**, v roku 2009 – 11 %, v roku 2008 – 17 %, v roku 2007 – 12 %, v roku 2006 – 9 %, 2005 – 10 %, 2004 – 9 %, 2003 len 2 %.

V roku 2010 sme v rámci využívania e-pošty, intranetu, extranetu a prístupu do internetu zaznamenali najvyššie čísla a percentuálne podiely.

Počet všetkých PC s pripojením na internet – podľa rezortov
Priemer na 1 TK/IS (graf č. 11)

ZAMESTNANCI

V roku 2019 v **29 fungujúcich TK/IS pracovalo spolu 41 zamestnancov** (fyzický stav) index **101**, v roku 2009 index 100, v roku 2008 index 107, v roku 2007 index 104, v roku 2006 index 83, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 99. **V prepočte na plný 8-hodinový úväzok to predstavovalo 21,65 zamestnancov**, index **84**, (v roku 2009 index 102, v roku 2008 index 113, v roku 2007 index 79, v roku 2006 index 73, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 102), **z toho 0,53 mužov a 21,12 žien**.

Z hore uvedeného počtu všetkých zamestnancov TK/IS **38 zamestnancov (fyzický stav)**, vykonávalo **knihovnicke činnosti**, index **101**, (v roku 2009 index 105, v roku 2008 index 111, v roku 2007 index 100, v roku 2006 index 88, v roku 2005 index 99, v roku 2004 index 92). **V prepočte na plný 8-hodinový úväzok ich bolo 20,98**, index **86**, (v roku 2009 index 104, v roku 2008 index 80, v roku 2007 index 88, v roku 2006 index 75, v roku 2005 index 88, v roku 2004 index 96). Z tohto počtu bolo **0,53 mužov a 20,45 žien**.

Počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnicke činnosti s vysokoškolským vzdelaním (fyzický stav) bol 5, index **86**, (v roku 2009 index 90, v roku 2008 index 110, v roku 2007 index 111, v roku 2006 index 90, v roku 2005 index 96, v roku 2004 index 95). **V prepočte na plný 8-hodinový úväzok ich bolo 4,016**, index **104**, (v roku 2009 index 128, v roku 2008 index 128, v roku 2007 index 120, v roku 2006 index 77, v roku 2005 index 97, v roku 2004 index 96), z nich bolo **0 mužov a 4,016 žien**.

Problém kumulovania funkcií v slovenských TK/IS a tiež veľmi nízkych pracovných úväzkov pre tieto knižnice je dlhoročne spomínaným problémom. Kým v roku 2004 pracovalo v 1 TK/IS na plný 8-hodinový úväzok priemerne 1,6 zamestnanca vykonávajúceho knihovnicke činnosti, v roku 2005 1,4 zamestnanca a v roku 2006 pracoval v 1 TK/IS priemerne stále ešte aspoň 1 zamestnanec, **od roku 2007 sa táto už aj tak varujúca hodnota dostala pod hranicu 1 zamestnanca na hodnotu priemerne 0,82 zamestnanca pre 1 TK/IS**, čo už malo likvidačný charakter. V roku 2008 sa síce mierne zvýšila na priemerne 0,87 zamestnanca a v roku 2009 na 0,90 zamestnanca, ale ostávali pod hranicou 1 zamestnanca, čo sme označili ako alarmujúci stav. V roku 2010 došlo v tejto oblasti k zlepšeniu. Na 1 TK/IS po prepočítaní pripadlo 1,31 zamestnanca.

Z čísiel poskytnutých do štatistiky TK/IS za rok 2010 môžeme zrezumovať, že aj v tomto roku došlo k ďalšiemu úbytku zamestnancov knižníc. Vo fyzickom stave prišlo síce k zanedbateľnému zvýšeniu (+ 2 zamestnanci), avšak v prepočítanom stave išlo o výrazné zníženie (index – 18). Zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti bol síce v plnom stave rovnaký počet ako v roku 2009 (38), ale v prepočítanom klesol o 0,149 pre 1 TK/IS. Rovnako vo fyzickom (-2) i prepočítanom stave (index – 4) klesol počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti s vysokoškolským vzdelaním. Na druhej strane narástol fyzický stav (+1) a aj prepočítaný stav (+0,1) zamestnancov knižníc so stredoškolským knihovníckym vzdelaním.

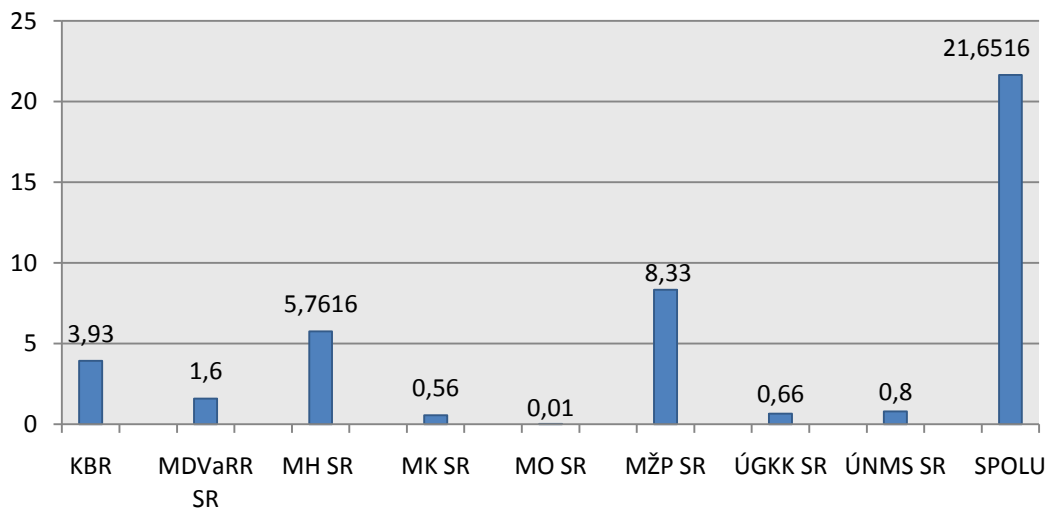
V TK/IS mali v roku 2010 dominantnú pozíciu zamestnanci knižníc so stredoškolským knihovníckym vzdelaním, ktorí vo fyzickom i v prepočítanom stave takmer o polovicu prevyšujú zamestnancov knižníc vykonávajúcich knihovnícke činnosti s vysokoškolským vzdelaním.

V roku 2010 sa počet zamestnancov TK/IS síce mierne zvýšil, ale počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti, oproti roku 2009, klesol.

V 19 prípadoch boli v TK/IS **výpožičné hodiny** (ak o niečom takom môžeme pri tomto type špeciálnych knižníc s plnou vážnosťou hovoriť) **zachované v tom istom rozsahu ako v roku 2009**, často po dohode s osadenstvami podnikov alebo boli poskytované len na požiadanie, v ôsmich prípadoch boli výpožičné hodiny v rámci týždňa kratšie ako v roku 2009, v dvoch prípadoch sa výpožičné hodiny v TK/IS dokonca predĺžili (v roku 2009 dokonca až v štyroch prípadoch, ale v roku 2008 len v 1 prípade).

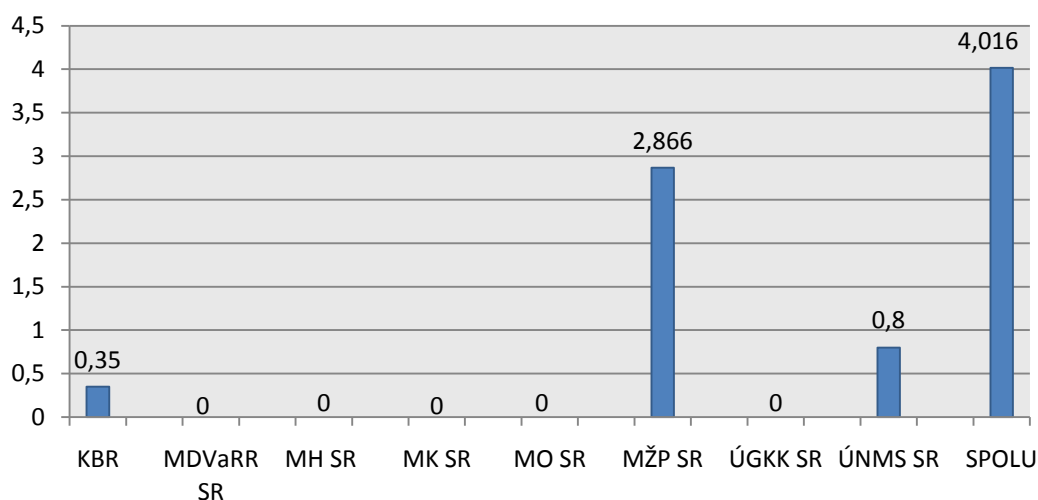
Zamestnanci knižnice (prepočítaný stav) – podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 12)

Zamestnanci knižnice s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním (prepočítaný stav) - podľa rezortov

Priemer na 1 TK/IS (graf č. 13)

Z Á V E R

V roku 2010 bola v sieti TK/IS zrušená len 1 knižnica, 4 stagnovali a 1 je dlhodobo zakonzervovaná. Počet fungujúcich knižníc sa oproti roku 2009 o jednu zvýšil zásluhou sfunkčnenia dvoch v roku 2009 stagnujúcich knižníc.

Knižničný fond aj priemerný knižničný fond na 1 TK/IS však vo vzorke 29 fungujúcich TK/IS oproti predchádzajúcemu roku klesli. Ročný prírastok knižničného fondu (KF) aj priemerný ročný prírastok KF boli najnižšie za posledné roky.

Oproti roku 2009 sa zlepšila síce skladba KF, v ktorom vzrástol počet špeciálnych dokumentov, ale na 1 TK/IS pripadal za posledné roky najmenší priemerný KF. Potešiteľné bolo však zistenie, že počet odoberaných zahraničných periodík, ktorý výrazne klesol v roku 2009, sa v roku 2010 vrátil k vyšším hodnotám, porovnateľným s rokmi 2008 a 2007. Hoci priemerný počet výpožičiek na 1 používateľa bol druhý najvyšší od roku 2003, priemerný počet výpožičiek na 1 TK/IS bol najnižší za posledných osem rokov. Index obratovosti knižničného fondu - teda jeho využívanosti používateľmi - v priebehu posledných ôsmich rokov stabilne klesá a v roku 2010 bol najnižší. Nárast pasívnej MVS a MMVS napovedá, že domáce i zahraničné knižnice naďalej využívajú fondy týchto špeciálnych knižníc. Pokles aktívnej MVS a MMVS však vypovedá o nedostatku podnetov zo strany organizácií, v ktorých TK/IS pôsobia. Klesá počet vypracovaných bibliografií a rešerší ako aj záujem o vyhotovovanie interných i externých prekladov. Počet registrovaných používateľov sa v roku 2010 znížil, počet návštevníkov TK/IS prudko klesol. Od roku 2009 dochádza k významnému úbytku plochy knižníc určenej pre používateľov - pod 50 % všetkej plochy TK/IS - a zároveň k väčšej koncentrácii počtu miest na čítanie a študovanie v nich.

Menej TK/IS využívalo v roku 2010 automatizovaný knižnično-informačný systém, skoro tretina fungujúcich knižníc nemala žiaden. Znížil sa počet knižníc budujúcich vlastné elektronické databázy aj počet tých, ktoré využívajú domáce a zahraničné informačné zdroje a databázy. Mizivý je počet TK/IS vstupujúcich do domácich a zahraničných databázových centier.

V roku 2010 sa počet zamestnancov TK/IS síce mierne zvýšil, ale počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti, oproti roku 2009, klesol. V TK/IS pracujú a vo väčšine prípadov ich aj vedú zamestnanci so stredoškolským vzdelaním. Knižnice naďalej využívajú miestami aj služby na dohodu o vykonaní práce poskytované ich bývalými zamestnankyňami - v súčasnosti už živnostníkmi, pracujúcimi za úplatu.